

مقایسه تاب آوری و مسئولیت پذیری نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار شهر تهران

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۹/۱۰ - تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۰۱

خلاصه

مقدمه

پژوهش حاضر با هدف مقایسه تاب آوری و مسئولیت پذیری نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار شهر تهران انجام شد

روش کار

روش تحقیق در این پژوهش، علی مقایسه‌ای و نوع تحقیق کاربردی است. جامعه آماری پژوهش حاضر نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار شهر تهران (گروه سنی ۱۴ تا ۱۷ سال) در نظر گرفته شده است. که در این پژوهش یکی از مراکز نگهداری اصلاح و تربیت نوجوانان بزهکار در تهران بزرگ با نام مرکز بازپروری کانون اصلاح و تربیت تهران از طریق نمونه گیری دردسترس با ۸۵ نوجوان بزهکار انتخاب شدند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برای هر دو گروه بزهکار و غیر بزهکار به طور جداگانه برابر با ۷۰ نفر بدست آمد که در مجموع نمونه پژوهش ۱۴۰ نفر بودند.

نتایج

نتایج آزمون یو من ویتنی نشان داد که میزان تاب آوری و مسئولیت پذیری بین نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار متفاوت می باشد. به عبارت دیگر نتایج میانگین تاب آوری نشان می دهد نوجوانان بزهکار تاب آوری بالاتری نسبت به نوجوانان غیر بزهکار داشتند.

نتیجه گیری

نتایج میانگین مسئولیت پذیری نوجوانان بزهکار از نوجوانان غیر بزهکار پایین تر بود، در نتیجه می توان استنباط کرد که نوجوانان غیر بزهکار مسئولیت پذیری می باشند.

کلمات کلیدی

بزهکار، تاب آوری، مسئولیت پذیری

معصومه عبداللهی^{۱*}

پروانه قدسی^۲

^۱اسکارسناس ارشد روانشناسی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. نویسنده مسئول.

^۲استادیار روان شناسی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: Masoomeabdollahi54@gmail.com

مقدمه

بزهکاری و علل و انگیزه های آن، از جمله مشکلات اجتماعی است که از دیرباز چشم تیزبین و ذهن روشن محققین و دانشمندان از آن به دور نبوده است. مطالعه پژوهش‌های متخصصان علوم انسانی در طی دو سه قرن گذشته نشان می‌دهد که عده زیادی از آنان همواره وقت خود را مصروف این مهم کرده‌اند، تا شاید کشف علل بزهکاری و از میان برداشت عوامل موثر در پیدایش آن راه گشایی در جهت رفع این آفت اجتماعی باشند. باتوجه به اهمیت و ارزش مسئولیت پذیری با اهداف پیشگیرانه و ارتقاء سطح سلامت روان و فقدان این امر که باعث می‌شود، فرد در برابر فشارها و استرس‌ها به رفتارهای غیر مؤثر و پرخاشگرانه روی آورد، آموزش آن به کودکان و نوجوانان احساس کفایت، توانایی مؤثر بودن غلبه بر مشکل، افزایش احساس خود ارزشمندی (عزت نفس)، توانایی برنامه ریزی، رفتاری هدفمند و متناسب با مشکل را به وجود می‌آورد. مسئولیت فرآیندی است که فرد باید از اولین سال‌های کودکی آن را آموخته تا با وظایف متعددی که در دوران‌های مختلف زندگی روبه رو می‌شود، مسئولانه برخورد کند. مسئولیت پذیری افراد در هر جامعه‌ای، الگوبرداری از ارزش‌های آن جامعه محسوب می‌شود و از شاخص‌های مهم سلامت روان محسوب می‌شود (۱). مسئولیت پذیری یک ویژگی شخصیتی است که معمولاً به صورت یک نگرش در ساختار روانی و رفتاری فرد شکل می‌گیرد (۲). و موجب تمایل به نظم، پیشرفت‌گرایی، پافشاری و قابل اطمینان بودن و پیروی از قوانین و اصول اخلاقی می‌شود (۳). در واقع افراد مسئولیت پذیر به دلیل وجود ویژگی‌هایی مانند توانایی کنترل تکانه و تمایلات، به کارگیری طرح و برنامه در رفتار خود برای رسیدن به اهداف، دقیق و محتاط بودن، انعطاف پذیری، وقت شناسی و قابلیت اعتماد، کمتر درگیر رفتارهای پرخطر می‌شوند (۴).

تاب آوری به معنای تحمل، سازگاری با بحران‌های زندگی و غلبه بر آن‌هاست. تاب آوری صرف مقاومت منفعل در برابر آسیب‌ها یا شرایط تهدید کننده نیست. بلکه فرد تاب آور،

مشارکت کننده فعال و سازنده محیط پیرامونی خود است تاب آوری قابلیت فرد در برقراری تعادل زیستی- روانی- معنوی، در مقابل شرایط مخاطره آمیز می‌باشد (۵). در سال‌های اخیر تاب آوری یکی از متغیرهای نوین مهم در امر محیط‌های تحصیلی و شغلی محسوب می‌شود که شناسایی این سازه بینشی دگرگون و امیدوار کننده ایجاد نموده و به قابلیت تطابق انسان در مواجهه با بلایا یا فشارهای جانکاه، غلبه یافتن و حتی تقویت شدن بوسیله آن اشاره می‌نماید. این خصیصه با توانایی درونی شخص و مهارت‌های اجتماعی و تعامل با محیط حمایت می‌شود، توسعه می‌یابد و به عنوان یک ویژگی مثبت متبلور می‌گردد (۶ و ۷). تاب آوری و ویژگی‌های شخصیتی همچون مسئولیت پذیری می‌توانند از رفتارهای پرخطر و بزهکارانه پیشگیری کنند و به عنوان عوامل حمایتی محسوب می‌شوند به طوری که داشتن این دو متغیر شخصیتی حتی در صورت زندگی فرد در محیط پرخطر، باعث اجتناب وی از رفتارهای بزهکارانه می‌شود. با توجه به اینکه تاب آوری و مسئولیت پذیری می‌تواند عملکرد فرد در جامعه را تحت الشعاع قرار دهد و از سوی دیگر نوجوانان به عنوان آینده سازان کشور محسوب می‌شوند لذا بررسی عوامل موثر بر کاهش یا افزایش تاب آوری و مسئولیت پذیری به ویژه در نوجوانان بزهکار از جمله مواردی است که باید در راس امور برنامه سازان قرار گیرد تا برای نوجوانان و به طور خاص بزهکاران برنامه‌هایی را تدارک ببینند تا موجب افزایش مسئولیت پذیری و تاب آوری شود لذا پژوهش حاضر در مورد پاسخ به این سوال بوده است که آیا بین تاب آوری و مسئولیت پذیری در نوجوانان بزهکار تفاوت وجود دارد؟

روش کار

روش پژوهش حاضر، توصیفی از نوع علی مقایسه‌ای و کاربردی بود. جامعه آماری ۱۴۰ نفر از نوجوانان (۱۴ تا ۱۷) سال واقع در شهر تهران بودند، به طوری که ۷۰ نفر از نوجوانان بزهکار به عنوان گروه آزمایشی و ۷۰ نفر به عنوان گروه کنترل بطور در دسترس انتخاب شدند. و برای جمع آوری اطلاعات از

مختلف است. طیف پاسخگویی آن از نوع لیکرت بوده برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، مجموع امتیازات همه سوالات را با هم جمع کنید. این امتیاز دامنه‌ای از ۰ تا ۱۰۰ را خواهد داشت. هر چه این امتیاز بالاتر باشد، بیانگر میزان تاب آوری بیشتر فرد پاسخ دهنده خواهد و برعکس. نقطه برش این پرسشنامه امتیاز ۵۰ می باشد. به عبارتی، نمره بالاتر از ۵۰ نشانگر افراد دارای تاب آوری خواهد بود و هرچه این امتیاز بالاتر از ۵۰ باشد، به همان میزان شدت تاب آوری فرد نیز بالاتر خواهد بود و برعکس. از این پرسشنامه برای اولین بار در پژوهش (۱۰) استفاده شد سپس، از این پژوهش استفاده نمود. در آن ضریب آلفای کرونباخ مورد نظر ۰/۸۴ برای این پرسشنامه بدست آمد. بنابراین این ابزار از پایایی خوبی برخوردار است.

نتایج

استفاده از آمار توصیفی به منظور ترسیم جداول، نمودارها، میانگین و انحراف استاندارد و تحلیل توصیفی داده‌ها و آمار استنباطی از آزمون کلموگروف اسمیرنف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها و از آزمون یومن ویتنی بین دو گروه مستقل جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم افزار SPSS24 استفاده شد.

روش‌های مطالعه‌ی کتابخانه‌ای و تحقیقات میدانی استفاده شد. و گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه صورت گرفت.

پرسشنامه مسئولیت پذیری

مقیاس مسئولیت پذیری پرسشنامه کالیفرنیا دارای ۴۲ سوال می باشد که با هدف سنجش میزان مسئولیت پذیری افراد بهنجار ۱۲ سال به بالا تهیه شده است و آزمودنی‌ها به صورت دو گویه و با پاسخ‌های موافقم و مخالفم تهیه شده است. این پرسشنامه توسط تهیه شده است (۸). در ایران اولین بار از این پرسشنامه استفاده نمود. روایی این پرسش نامه توسط (۸) با الفای کرونباخ ۰/۸۸ مورد تایید قرار گرفت. ضرایب پایایی این پرسشنامه با روش بازآزمایی و همسانی درونی در مقایسه با سایر پرسشنامه های شخصیت کاملاً رضایت بخش بوده است. گاف پس از بررسی پژوهش‌های متعدد در مورد پرسشنامه روانشناختی کالیفرنیا نتیجه گرفت که دامنه ضرایب پایایی بازآزمایی و همسانی درونی هر یک از میان ۰/۵۲ تا ۰/۸۱ و در میانه ضرایب اعتبار کلی آن نیز ۰/۷۰ می باشد.

پرسشنامه مقیاس تاب آوری کانر- دیویدسون

پرسشنامه مقیاس تاب آوری (۹) این پرسشنامه دارای ۲۵ سوال بوده و هدف آن سنجش میزان تاب آوری در افراد

جدول ۱- آمارهای توصیفی پرسشنامه نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار

متغیر	فراوانی	میانگین	میانه	مد	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
تاب آوری	۷۰	۵۱/۰۱	۵۱/۰۰	۴۱/۰۰	۱۵/۳۲	۱۴	۷۹
مسئولیت پذیری	۶۹	۱۵/۲۷	۱۵/۰۰	۱۶/۰۰	۲/۸۶	۹	۲۳
تاب آوری	۷۰	۴۵/۷۴	۴۵/۰۰	۲۵/۰۰	۱۶/۵۷	۱۶	۷۰
مسئولیت پذیری	۷۰	۲۲/۲۶	۲۲/۰۰	۲۰/۰۰	۲/۸۱	۱۷	۲۹

تاب آوری و مسئولیت پذیری به ترتیب ۴۵/۷۴ و ۲۲/۲۶ می باشد. برای بررسی فرضیه ها ابتدا از آزمون کلموگروف اسمیرنف جهت نرمال بودن داده ها استفاده شده و سپس به آنالیز داده ها پرداخته شد. برای بررسی سوالات پژوهشی در

براساس جدول شماره (۱)، فراوانی و درصد توزیع پاسخ های داده شده به سوالات توسط نوجوانان بزهکار میانگین متغیر تاب آوری و مسدولیت پذیری به ترتیب ۵۱/۰۱ و ۱۵/۲۷ می باشد. براساس جدول شماره (۱)، فراوانی و درصد توزیع پاسخ های داده شده به سوالات توسط نوجوانان غیر بزهکار میانگین متغیر

بررسی رابطه ساده بین متغیرها فرضیات از آزمون یومن ویتنی استفاده شد.

جدول ۲- آزمون کولموگروف اسمیرنف در بررسی نرمالیته بودن داده های پرسشنامه نوجوانان بزهکار

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنف	سطح معنی داری
تاب آوری	۵۱/۰۱۴	۱۵/۳۲۳	۰/۰۶۲	۰/۰۲۱
مسئولیت پذیری	۱۵/۲۷۵	۲/۸۶۹	۰/۱۱۰	۰/۰۳۶

جدول ۳- آزمون کولموگروف اسمیرنف در بررسی نرمالیته بودن داده های پرسشنامه نوجوانان غیر بزهکار

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنف	سطح معنی داری
تاب آوری	۷۴۲/۴۵	۵۷۱/۱۶	۰/۱۱۲	۰/۰۳۰
مسئولیت پذیری	۲۶۰/۲۲	۸۱۰/۲	۰/۱۲۳	۰/۰۱۲

کوچک تر از ۰/۰۵ محاسبه شده است، فرض صفر مبنی بر برابر بودن میزان تاب آوری در بین نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار رد می گردد. به عبارت دیگر میزان تاب آوری در بین نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار برابر نمی باشد. و تفاوت معنا داری وجود دارد و فرضیه تحقیق پذیرفته می شود.

فرضیه دوم: بین مسئولیت پذیری در نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار شهر تهران تفاوت وجود دارد.

در این پژوهش نتایج نشان داد که سطح معنی داری کوچک تر از ۰/۰۵ بود در نتیجه از آزمون های ناپارامتریک استفاده شد. با توجه اینکه داده های پرسشنامه های بزهکاران و غیر بزهکاران نرمال نمی باشد، جهت تجزیه و تحلیل فرضیات پژوهش از آزمون یومن ویتنی استفاده شد.

فرضیه اول: بین تاب آوری در نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار شهر تهران تفاوت وجود دارد.

جدول ۴- رتبه های تاب آوری بین دو گروه نوجوانان

بزهکاران و غیر بزهکاران

رتبه	تعداد	میانگین رتبه ها	مجموع رتبه ها
بزهکار	۷۰	۷۶/۳۶	۵۳۴۵/۰۰
غیر بزهکار	۷۰	۶۴/۶۴	۴۵۲۵/۰۰

جدول ۶- رتبه های مسئولیت پذیری بین دو گروه نوجوانان

بزهکار و غیر بزهکار

رتبه	تعداد	میانگین رتبه ها	مجموع رتبه ها
بزهکار	۷۰	۳۱/۷۱	۲۶۰۲/۰۰
غیر بزهکار	۷۰	۱۰۱/۲۹	۶۹۸۹/۰۰

جدول ۵- آمارهای آزمون یومن ویتنی متغیر تاب آوری بین

دو گروه نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار

تاب آوری	یومن ویتنی
۲۰۴/۰۰۰	سطح معنی داری
۰/۰۰۷	

جدول ۴ نشان می دهد که ۷۰ نفر نوجوانان بزهکار و ۷۰ نفر نوجوانان غیر بزهکار می باشند. میانگین تاب آوری نوجوانان بزهکار برابر با ۷۶/۳۶ و میانگین تاب آوری غیر بزهکاران برابر با ۶۴/۶۴ می باشد. براساس نتایج جدول ۵ آماره آزمون یومن ویتنی مقدار ۲۰۴/۰۰۰ را نشان می دهد که سطح معنی داری آن

جدول ۷- آمارهای آزمون یومن ویتنی متغیر مسئولیت

پذیری بین دو گروه نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار

مسئولیت پذیری	یومن ویتنی
۱۸۷/۰۰۰	سطح معنی داری
۰/۰۰۰	

جدول ۶ نشان می دهد که ۷۰ نفر نوجوانان بزهکار و ۷۰ نفر نوجوانان غیر بزهکار می باشند. میانگین مسئولیت پذیری نوجوانان بزهکار برابر با ۳۱/۷۱ و میانگین مسئولیت پذیری

برآورده کردن این نیازها هستند. بنابراین مسئولیت‌پذیری یکی از فاکتورهای مهم یک زندگی به شمار می‌رود که برای انجام هر کاری نیاز است افراد این مهارت را در خود تقویت کنند. پژوهش حاضر از جمله عوامل مهم در گرایش به بزهکاری نوجوانان تاب آوری و مسئولیت‌پذیری است که با آموزش مهارت‌های زندگی از جمله تاب آوری و مسئولیت‌پذیری به نوجوانان می‌توان از بزهکاری پیشگیری کرد (۷). علی‌رغم تلاش‌های زیاد برای انجام مطالعه دقیق، این تحقیق نیز با محدودیت‌هایی همراه بوده است. پاسخ دهنده در پرسشنامه با خطای ادراکی مواجه بود و با درک خاص خود به سئوالات پاسخ می‌داد و از سوی دیگر ناگزیر بود در چارچوب سئوالات پرسش‌نامه نظر خود را تبیین کند. ممکن است پاسخ دهنده با خطای سهل‌گیری، متوسط‌گیری و یا سخت‌گیری به سئوالات پاسخ دهد. محافظه‌کاری در دادن پاسخ واقعی به پرسش‌ها و محدودیت‌های مربوط به ابزار؛ ابزار مورد استفاده یک ابزار خود گزارش دهی بود که برخی افراد در درک معنای هر کدام از سئوالات دچار ابهام بودند و همچنین برخی از بزهکاران که مرتکب جرائم سنگین شده بودند مثل قتل، اجازه ندادند پرسشنامه داده شود و در آخر پیشنهاد می‌شود اجرای این تحقیق با دامنه اجتماعی گسترده‌تر به منظور مطالعه‌ی تاثیر متغیرهای دیگر انجام گیرد. با استفاده از یافته‌های این پژوهش به روانشناسان، مشاوران و متخصصان تعلیم و تربیت آنان به برگزاری همایش‌ها و کارگاه‌های آموزشی مختلف می‌تواند به نوجوانان بزهکار در این راستا کمک کند.

نوجوانان غیر بزهکار برابر با ۱۰۱/۲۹ می‌باشد. براساس نتایج جدول ۷ آماره آزمون یو-من-وینتی مقدار ۱۸۷/۰۰۰ را نشان می‌دهد که سطح معنی داری آن کوچک‌تر از ۰/۰۵ محاسبه شده است، فرض صفر مبنی بر برابر بودن میزان مسئولیت‌پذیری در بین نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار رد می‌گردد. به عبارت دیگر میزان مسئولیت‌پذیری در بین نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار برابر نمی‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

همانطور که از نتایج مشخص است میزان تاب آوری و مسئولیت‌پذیری بین نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار متفاوت می‌باشد. به عبارت دیگر نتایج میانگین پرسشنامه تاب آوری نشان می‌دهد نوجوانان بزهکار تاب آوری بالاتری نسبت به نوجوانان غیر بزهکار داشتند. از طرفی دیگر نتایج میانگین مسئولیت‌پذیری نوجوانان بزهکار از نوجوانان غیر بزهکار پایین‌تر بود، در نتیجه می‌توان استنباط کرد که نوجوانان غیر بزهکار مسئولیت‌پذیرتر می‌باشند. در واقع افراد تاب آور تمایل بیشتری برای استفاده از راهبردهای مقابله‌ای مسئله محور دارند و استفاده از این سبک احتمال گرایش به رفتارهای بزهکارانه را کاهش می‌دهد (۳). ایده تاب آوری باعث امیدواری در تجارب بالینی می‌شود و به هر حال مزیت عمده آن این است که خواهیم دانست که بسیاری از بچه‌ها به سرنوشت محتومشان گردن نمی‌نهند و تسلیم نمی‌شوند. از طرفی دیگر مسئولیت‌پذیری عاملی است که در جهت ارضای نیازهای متقابل افراد جامعه و همچنین همبستگی اجتماعی عمل می‌کند (۵). به عبارت دیگر انسان‌ها در هر لحظه از زندگی در تلاش برای

References

1. Ramadan dysphonia AS. The Effectiveness of Glaser Responsibility Training on Increasing the Identity Crisis of Isfahan Secondary School Students. M.Sc in Counseling, Isfahan University, Faculty of Psychology and Educational Sciences.1391. (Persian)
2. Barami F, Malikan H, Abedi MR (Comparison of strategies to increase responsibility among students of Isfahan).Journal of Amoozeh.2013;17: 64-72. (Persian)
3. Terracciano A, McCrae RR. Cross-cultural studies of personality traits and their relevance to psychiatry. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*. 2006 Sep;15(3):176-84.
4. Kazemei T, Modarres Gharavi M (The relationship between personality characteristics and risky behaviors among college students of Mashhad University of Medical Sciences). *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*. 2013;12(1): 15-26. (Persian)
5. Marys,Z. David Soun, A. Relationships among indicators of child and family resilience and adjustment following the September 11. 2001.
6. Hay C. Parenting, self-control, and delinquency: A test of self-control theory. *Criminology*. 2001 Aug;39(3):707-36.
7. Jalalipour H. Hosseini Nesar M. Social Factors Affecting Juvenile Delinquency (Case Study of Rasht City), *Iranian Social Science Research*.1391. (Persian)
8. Barmaki Arjistan, g. Assessment of Responsibility and Resilience to Stress in Women with Satellite Work and Comparison with Women Without Satellite Work in Oil Company.1395. (Persian)
9. Connor KM, Davidson JR. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and anxiety*. 2003 Sep;18(2):76-82.
10. Besharat M. Abbaspour Duplani on the Relationship between Metacognitive Strategies and Creativity with Student Resilience. *New discoveries in psycologie*.1387. (Persian)

Original Article

Comparison of resilience and responsibility of juvenile delinquents and non-delinquents in Tehran

Received: 01/12/2018 - Accepted: 20/02/2019

Masoomah Abdollahi^{1*}
Parvaneh Ghodsi²

¹Master of Psychology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

²Assistant Professor of Psychology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: Masoomeabdollahi54@gmail.com

Abstract

Introduction: The purpose of this study was to compare the resilience and responsibility of juvenile offenders in Tehran.

Methods: The research method in this research is comparative Ali and the type of applied research. The statistical population of the study is delinquent and non-delinquent adolescents in Tehran (age range of 14 to 17 years). In this research, one of the centers for the upkeep of juvenile delinquents in Tehran was selected as the Rehabilitation Center of Tehran's Rehabilitation Center through sampling available to 85 offenders. The sample size was obtained by using Cochran formula for both non-delinquent perpetrators of a group of 70, of which 140 were in total. For data analysis, descriptive statistics and inferential statistics were used by SPSS software.

Result: The results of the U-Mann-Whitney test showed that the level of resilience and responsibility among juvenile offenders is different. In other words, the average resilience outcomes show that delinquent adolescents have higher levels of resilience than non-delinquent adolescents.

Conclusion: The average results of the delinquent adolescents' responsibility were lower than non-decent adolescents, thus it can be inferred that juvenile offenders are more responsible.

Key words: delinquent, resilience, responsibility

Acknowledgement: There is no conflict of interest.